

Empire. The process of formation of the wage fund and its accrual to the gendarmes, including daily, part-time and bonus payments, as well as the funds accrued after submission to the reward were analyzed. Conditions of residence of ranks, ways of providing them with habitation, warm clothes, footwear, etc. were studied. The formation and activity of mutual assistance societies of the officers of the separate corps of gendarmes were investigated.

Keywords: political police, social welfare, wages, southwestern provinces, Russian Empire.

* * *

УДК 94(47+57)327.323.3«1920/25»

Малець О. О.,
кандидат історичних наук, доцент,
кафедра суспільних дисциплін та фізичної
культури, Мукачівський державний університет
(Україна, Мукачів), malets.oleksandr66@gmail.com

КОМІНТЕРН У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ РАДЯНСЬКОЇ РОСІЇ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1920–х рр.

Розглянуто основні напрямки діяльності Комуністичного інтернаціоналу в першій половині 20–х рр. ХХ ст. На конкретних політичних прикладах досліджено роль Комінтерну у реалізації зовнішньополітичної стратегії керівників радянської Росії. Особлива увага приділена участі влади СРСР в діяльності Комінтерну та поширенні комуністичних ідей у інші європейські держави. Зроблено висновки про те, що від початку свого створення Комінтерн залишався крайній централізованою міжнародною організацією, яка була водночас зручним інструментом пропаганди офіційної політики російських більшовиків.

Ключові слова: більшовизм, СРСР, соціал-демократія, революція.

На початку ХХ ст. ідея загальносвітового характеру революційного процесу була остаточно сформована не лише в працях теоретиків міжнародних лівих об'єднань, але й отримала своє практичне втілення. Досвід та реалізація ідей марксизму на практиці, як це відбувалося у Росії у перші роки після закінчення Великої війни¹, були настільки показовими, що сучасники навіть говорили про так званий «російський синдром» серед членів радикальних лівих рухів у Європі. На початку 20–х рр. ХХ ст. після остаточного приходу більшовиків до влади в Росії, слово «російський» практично стало носити політичний зміст і було для представників радикальних лівих рухів в Європі своєрідним синонімом слова «зразковий революціонер». Європейські «ліві», які володіли російською мовою, мали російське походження, або ж відвідували радянську Росію, у більшості випадків отримували керівні посади в тій чи іншій компартії держав Європи.

Особливу роль у поширенні більшовицької ідеології серед європейських лівих відіграв так званий III Інтернаціонал (Комуністичний інтернаціонал), що був заснований у 1919 р. в Москві за ініціативи В. Ульянова-Леніна та його соратників на протигагу II Інтернаціоналу в Європі. Створений як жорстко централізована організація, Комінтерн перебував під фактичним контролем лідерів СРСР і залишався зручним зовнішньополітичним інструментом їхнього впливу на створення та діяльність комуністичних партій у інших європейських державах.

У радянський період науковці, які порушували проблеми функціонування та діяльності Комуністичного інтернаціоналу, здебільшого не виходили за межі офіційної радянської пропаганди. У кращому випадку, підіймалося питання взаємодії Всеросійської

комуністичної партії більшовиків (далі – РКП(б)) із Комінтерном [7]. Однак говорити про Комінтерн, як інструмент у зовнішньополітичній діяльності СРСР, було не прийнято.

Після розпаду Радянського Союзу у російській історіографії з'явилося чимало праць у яких дослідники намагалися об'єктивно дослідити історію функціонування цієї організації. Серед таких робіт варто відзначити праці А. Ватліна [4], М. Мухаммеджанова [11], Я. Дробркіна [6]. Автори розглядали різноманітні аспекти діяльності організації, зосереджуючи, в основному, свою увагу на її організаційній діяльності та взаємодії із комуністичними рухами поза межами СРСР. Що стосується української історіографії, то у ній діяльність Комінтерну залишається осторонь наукового дискурсу. Вітчизняні дослідники ХХ ст. у кращому випадку звертають свою увагу до діяльності «лівих» українських партій першої третини ХХ ст., фактично не звертаючи увагу на роль Комуністичного інтернаціоналу у зовнішній політиці радянської Росії. Зважаючи на процес декомунізації, який охопив різні сфери українського суспільства, вважаємо за доцільне надати об'єктивну історичну оцінку діяльності Комінтерну та його ролі у насадженні тоталітарного радянського режиму, у тому числі і на українських землях.

Дана стаття має на меті окреслити роль, яку відіграв Комуністичний інтернаціонал у зовнішній політиці радянської Росії на початку існування СРСР.

Перша світова війна мала величезний вплив на світогляд представників міжнародних лівих сил. Багатьма сучасниками вона трактувалася як сигнал про необхідність радикальних змін у світовому устрої. Одним із завдань, які ставив перед собою Комінтерн, була необхідність переконати прихильників лівої ідеології, що час рішучих дій настав і їм немає альтернативи [10, с. 345]. Слід зазначити, що в певній мірі утворення Комуністичного інтернаціоналу розглядалося очільниками більшовиків у Росії як вимушений крок у пропагандистській війні на внутрішньому фронті. Показавши своєрідну «успішність» перемоги «революції пролетаріату» перед членами міжнародного лівого руху, більшовики тим самим хотіли забезпечити себе зовнішньою підтримкою на випадок контрреволюції у самій Росії.

Комінтерн та його керівництво претендували на певну роль у революційному русі всього світу. Це, звісно, накладало певний відбиток на загальне ставлення до лівої ідеології в цілому. Відповідно, різноманітні протиріччя могли виявитись під час обговорення стратегії і тактики, оскільки Комінтерн створювався головним чином як орган, здатний очолити міжнародний лівий рух. В статуті Комінтерну йшлося, що він бере на себе обов'язок підтримувати кожну радянську республіку, де б вона не була, а розрахована на революційну боротьбу в усьому світі централізована організаційна структура остаточно була сформована вже на II конгресі Комінтерну в липні–серпні 1920 р. [2, с. 20]. Комінтерн був централізованою організацією, він був одночасно і союзом партій і єдиною всесвітньою комуністичною партією, секції якої повинні були виконувати рішення його вищих органів. Як йшлося у резолюції про умови прийому в Комінтерн, «всі постанови з'їздів Комінтерну, як і постанови його Виконавчого Комітету

¹ Тут мається на увазі Перша світова війна (1914–1918 рр.).

були обов'язковими для усіх партій–учасниць [1, с. 565]. Зауважимо, що до осені 1928 р. згідно з офіційними даними, до складу Комінтерну входили 57 партій і 9 організацій. Взаємини між ними визначались чіткою субординацією підлеглих національних партій усім рішенням Комінтерну.

Незважаючи на те, що формально усі секції Комінтерну були рівні, вирішальну роль в ухваленні найважливіших рішень і визначенні засад політики цієї міжнародної організації відігравали російські комуністи. Поряд із бюрократизацією апарату Комінтерну контроль і втручання лідерів більшовицької Росії в роботу і формування керівних органів різних комуністичних партій ставав все більш явним. Провідна роль саме російських комуністів у діяльності Комінтерну та організаційна гегемонія РКП(б) в комуністичному русі використовувалися противниками Комінтерну для його критики. Не ставлячи під сумнів необхідність централізації організації більшовиків, один із її ідеологів Л. Троцький запропонував «усунути усі прийоми та методи, які трактуються як організаційне закріплення диктатури РКП(б) у міжнародному масштабі» [12, арк. 1]. З цією метою він запропонував застосовувати директивні методи впливу на ту чи іншу компартію. Звісно, це засвідчило, що у Росії іноземних комуністів сприймали не як рівних «колег по революції», а як учнів, яких потрібно навчити. У «Маніфесті Комуністичного Інтернаціоналу до пролетарів усього світу», написаному Л. Троцьким, був зроблений акцент на спільному зв'язку міжнародного лівого руху, що мало посилити вплив на доцільності спільних революційних дій [16, с. 105–113].

Після Другого конгресу Комінтерну почалося швидке зростання його бюрократичного апарату, який мав контролювати діяльність комуністів у світовому масштабі. Водночас практика виїзду членів Виконавчого комітету Комуністичного інтернаціоналу (далі – ВККІ) «на місця» поступово відійшла в минуле. Їй на зміну прийшли регулярні візити лідерів компартій в Москву, де весь спектр питань партійного життя обговорювався з спеціально призначеним інструктором [5, с. 133]. Слід зауважити, що при цьому жодна із спроб винести оперативні органи ВККІ в європейські країни не мала успіху. У реальному житті структура і функції апарату Комінтерну дедалі більше нагадували апарат ЦК РКП(б), з поступовим витісненням німецької мови в діловодстві російською. Слід зауважити, що досить часто що керівництво РКП(б) і Комінтерну активно застосовувало презумпцією так званої «революційної доцільності». Особливо активно це використовувалось коли слід було відкинути будь–які юридичні норми, у тому числі і основні права людини. У такому випадку вони трактувалися як «буржуазні», «класово чужі» та ворожі. Поряд з цим дедалі очевиднішим ставало те, що всі найважливіші рішення Комінтерну були ухвалені на засіданні Політбюро ЦК РКП(б), до складу якого входили і головні російські керівники Комінтерну [15, с. 264–266].

Одним із найвагоміших інструментів впливу РКП(б) на структуру Комінтерну була їхня фінансова підтримка. Виділені Росією субсидії розподілялися з огляду на «політичну доцільність», що на практиці означало негласне фінансування комуністичних рухів в інших державах без визначення їх реальних потреб і прийняття

офіційних колегіальних рішень. Зауважимо, що російська Компартія з року в рік збільшувала фінансову підтримку комуністам в інших державах попри те, що перспектива настання «світової революції» ставала все тьмянішою. Шляхом такого вибіркового фінансування офіційна Москва забезпечувала домінування в іноземних компартіях лояльних кадрів, фактично заохочуючи конкуренцію як всередині партій, так і між ними. Поступово із збільшенням впливу на компартії Москва остаточно встановлювала над ними свій оперативний контроль, що позначалось передусім на кадровій політиці. Поступово саме завдяки Комінтерну Москва формувала у інших державах лояльні до себе політичні сили.

Виходячи з наданої спеціальними аналітичними відділеннями інформації у Комінтерні трактували геополітичне положення окремо взятої держави, яке зводилося до визначення придатності країни до поширення «світової революції». Фактично до середини 1920–х рр., коли теза про необхідність «побудови соціалізму в одній, окремо взятій, країні» став догмою, завдання, які ставили перед собою ідеологи «світової революції», були безпосередньо пов'язані і з можливістю подальшого існування СРСР серед «імперіалістичних» держав. Тому визначення геополітичного простору навколо Радянської Росії час від часу змінювалось, з огляду на цілі та завдання комуністичної влади у Росії.

У своїй діяльності російські більшовики здебільшого використовували німецький досвід геополітики. Зокрема один із провідних більшовицьких діячів першої половини 1920–х рр. Г. Зінов'єв визнавав необхідність існування в Центральній Європі сильної німецької держави [8, с. 48–50]. На думку більшовиків, за певних умов така держава могла виникнути і на Балканах. Саме на Німеччину у перші дні існування радянської Росії російське керівництво поклало великі надії, що полягали у необхідності розширення інтернаціонального революційного руху. З точки зору більшовиків, Німеччина найбільше підходила для ролі полігону світової революції. Потужний робітничий рух, передова індустрія, незавершені «буржуазно–демократичні» перетворення, а згодом і принизливі для німців підсумки Першої світової війни створювали усі передумови для поширення «світової революції» саме тут [4, с. 22].

Натомість в інших регіонах Європи аналітики Комінтерну були змушені брати до уваги чинники, що виходили за рамки класичних схем. Це зокрема відбилося на зміні ідеологічних підходів Москви до держав Балканського регіону. Традиційні для Німеччини гасла допомоги «слов'янським братам» тут були замінені гаслами про звільнення від диктату Антанти. Балкани були складовою частиною «санітарного кордону», який турбував радянське керівництво, і підтримка орієнтованих на СРСР сил в ньому мала зовнішньополітичний підтекст. Саме тому тут робилася ставка на радикально–націоналістичні сили, перш за все в Македонії і Хорватії, які так і не отримали державного суверенітету [17, с. 62].

Бурхливий сплеск уже «згасаючої» в деякій мірі світової революції був пов'язаний із польською компанією більшовиків. Саме у Польщі спостерігалася перша спроба практичного «експорту» революції поза межі Росії. Однак, після провалу польської кампанії більшовики вирішили, що він був пов'язаний лише

військовими помилками, і аж ніяк не помилковими розрахунками політичного курсу [14, с. 206].

Розглядаючи діяльність Комінтерну у першій половині 1920-х рр. варто звернути увагу іще на одну суттєву обставину, яка суттєво впливала на становище у ньому російських комуністів. Слід зазначити, що перехід від війни до миру відбувався в Європі нерівномірно. Збройні повстання, які виникли у Європі після деякого економічного підйому, у своїй більшості зазнали краху. Ослаблення революційної активності в результаті виникнення на сході і південному сході Європи цілої низки національних держав, формування Версальської системи світового устрою спричинили посилення ізоляції Росії [6, с. 15], що в свою чергу позначилось на спаді післявоєнної революційної активності. У таких умовах відбулися суттєві зміни у тактиці Комінтерну, що одержали згодом найменування «переходу від штурму до облоги». Більшовики дедалі більше робили акцент на проведення «серйозної роботи» в масах і поступове відходження від «революційної романтики». Подібні настрої у більшовиків та їхніх прихильників посилювали події, пов'язані із франко-бельгійською окупацією Руру. На черговому пленумі Комінтерну в Москві комуністів орієнтували на політику єдиного фронту, який «готовий перемогти буржуазію» внаслідок «пролетарського перевороту» [3, с. 53, 67]. Зрештою така тактика незабаром вилітала з сфери спроб збройного повстання у Німеччині. У 1923 р. керівники Комінтерну вирішили скористатися кризовою ситуацією у державі і вирішили провести збройне повстання з метою приходу до влади німецьких комуністів. Саме соціал-демократична агітація з боку Комінтерну зіграла у німецькому повстанні не меншу роль, ніж війська уряду, які його придушили.

Після невдачі у Німеччині Комінтерн та російські більшовики не відмовились від спроб подальшої дестабілізації ситуації у Європі. Вони дедалі активніше закликали до ліквідації Версальської системи. Такі заклики, для прикладу, отримали значне своє втілення у Болгарії, де у ніч на 9 червня 1923 р. відбулося повстання проти уряду. Однак самі болгарські комуністи зберігали у ньому нейтралітет. Це викликало критику з боку ВККІ у червні 1923 р. Будь-які заперечення з боку болгарської Компартії, у ВККІ розцінювалося як явне свавілля і непослух, що не відповідає вимогам стратегії світової революції». І тільки згодом емісарам ВККІ вдалося переконати своїх болгарських колег у необхідності військового повстання проти влади в державі. Незважаючи на те, що в кінцевому результаті повстання комуністів у Болгарії було розгромлене і перейшло в підпілля, Президія ВККІ в своєму рішенні від 14 лютого 1924 р. наполягала на розв'язанні в країні громадянської війни. Підтримуючи таку тезу керівництво РКП(б) все таки визнало, що попри те, що СРСР був значною збройною силою, допомогти болгарській революції він не міг [13, арк. 38].

Однією із останніх спроб реалізувати більшовицькі ідеї через Комінтерн у першій половині 1920-х рр. стало невдале збройне повстання комуністів Естонії в грудні 1924 р. проведення якого також без сумніву було узгоджене в Москві. Слід зауважити, що такі дії Москви не залишилися поза увагою з боку світових держав. Збройні виступи комуністів у 1923–1924 рр. у низці європейських держав, а саме в Німеччині, Болгарії, Естонії та ін., що були проведені місцевими компартіями

під тиском ВККІ, у кінцевому підсумку призвели до дипломатичних ускладнень для Радянського Союзу та його відносно недовгої політичної ізоляції.

Нормалізація відносин радянської Росії з сусідніми державами змусила його керівників переглянути тактику прямої підтримки партизанських загонів і диверсійних груп в цих країнах. Таке рішення ухвалили на засіданні Політбюро на початку 1925 р. Згідно з ним, уся бойова і повстанська робота, а також члени таких угруповань мали перейти під порядкуванням комуністичної партії даної країни, відмовившись при цьому від діяльності на користь СРСР.

Визнання нездійсненності надій на те, що європейський устрій не зуміє пережити колізії світової війни і стане, за закликами ідеолога більшовиків В.Ульянова–Леніна, початком громадянської війни у Європі, спонукало лідерів російського більшовизму не лише переглянути стратегію Комінтерну, а й по-новому визначити його місце в системі пріоритетів партійної диктатури ВКП(б). Потреба побудови міцних взаємин з керівниками зовнішнього світу, змусила більшовиків відмовитись від агресивної зовнішньополітичної тактики на міжнародній арені. Натомість було вирішено, що завоювавши владу, російський пролетаріат може і повинен звернутися до «побратимів по класу» з інших країн через голів їхніх урядів.

Уявлення про «два світи», з якими радянські дипломати робили свої перші поїздки в Європу, вимагали пошуку сполучних ниток між ними, сторони були змушені долати усталені стереотипи. Зокрема, після поразки Росії у протистоянні з Польщею, більшовики погодилися з тривалістю історичного компромісу і відсунули на дальній план ідеї військово-політичного реваншу, однак, варто зазначити, не відмовились від нього. В свою чергу, на Заході були змушені визнати, що радянська Росія стала не тільки носієм комуністичної загрози, але й геополітичною реальністю, без врахування позиції якої стало важко відновити новий баланс сил в післявоєнній Європі.

Політики і дипломати європейських держав вимагали від своїх радянських партнерів по переговорах визначитися у своєму ставленні до світової революції, а значить – Комінтерну. Після підписання радянсько-німецького договору в Рапалло у 1922 р. важливою проблемою для комуністів стало налагодження відносин із Великою Британією – на той момент не тільки політичним лідером західного світу, але і найбільш потужним потенційним інвестором. Крім того, в англійських банках були заморожені активи царського і Тимчасового урядів, до яких лідери нової Росії прагнули отримати доступ. Тут більшовики зробили ставку на політичні сили, які ж самі називали «представниками пацифістського крила буржуазії». Напередодні виборів в англійський парламент в січні 1924 р. Політбюро відіслав чималі кошти для лейбористської партії. Це вплинуло на те, що одним із перших указів уряду лейбориста Дж. Р. Макдональда стало дипломатичне визнання СРСР. Впродовж 1924 р. загальна кількість країн, що визнали радянську державу сягнула 22, що дозволило говорити про закінчення зовнішньополітичної блокади країни.

Чинник іноземних компартій завжди брався до уваги при плануванні зовнішньополітичних акцій, при цьому партійне керівництво не раз виправляло дипломатів, які

забували про інтереси «світової революції». Розгорнутий аналіз міжнародного становища по регіонах і окремих країнах було вперше дано лише у резолюції VI пленуму ВККІ, що відбувся у 1926 р. Вона була доповнена суттєвими амбіціями поширення світової революції на США. У самих США на таку перспективу дивились скептично, оскільки компартія цієї країни не була значною політичною силою.

Зауважимо, що розглядаючи зміст діяльності Комуністичного інтернаціоналу та його роль у зовнішній політиці СРСР у першій половині 1920-х рр. ми стикаємося з низкою парадоксів, якими, зрештою, насичена російська історія ХХ ст. Зокрема, формування Комінтерну, згідно з свідченнями більшовиків, мало на меті покінчити з ізоляцією відсталого Росії від передової Європи. Водночас, саме більшовиками у якості офіційної ідеології Комуністичного інтернаціоналу був запропонований найрадикальніший і найбезглуздіший, на наш погляд, шлях до досягнення мети, який полягав у поєднанні західницького раціоналізму та месіанства слов'янофілів.

Висновки: Комінтерн як міжнародна організація від початку свого існування став мимовільним співучасником пропаганди офіційної політики російських комуністів. Саме вони здійснювали безпосередній вплив на трансформацію його офіційної політики. Під значним зовнішньополітичним тиском на СРСР, як от міжнародна ізоляція, відбувалися зміни в офіційній риторичі Комінтерну, а його гасла ставали дедалі розмитішими та віддаленими від вихідних положень. У підсумку це вело не просто до спотворення і перекручення, а до безпосередньої дискредитації головної ідеї III Інтернаціоналу – необхідності проведення «світової революції» та утвердження соціалізму в світовому масштабі.

Список використаних джерел

1. Второй конгресс Коммунистического Интернационала. Стенографический отчет. – Петербург, 1921. – 301 с.
2. Адиебеков Г. М. Организационная структура Коминтерна 1919–1943 / Г. М. Адиебеков, Э. Н. Шахназарова, К. К. Шириня. – Москва, 1997. – 280 с.
3. Бухарин Н. И. Кризис капитализма и коммунистическое движение / Н. И. Бухарин. – Москва, 1923. – 84 с.
4. Ватлин А. Ю. Коминтерн и Германия в 20-е годы / А. Ю. Ватлин // Вестник МГУ. Сер.8. История. – Москва, 1998. – №4. – С.22–23.
5. Ватлин А. Ю. Коминтерн: Идеи, решения, судьбы / А. Ю. Ватлин. – Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССНЭН), 2009. – 374 с.
6. Драбкин Я. С. Идея мировой революции и ее трансформация // Коминтерн и идея мировой революции: Документы. – Москва, 1998. – С.3–68.
7. Елизаров Н. В. Коммунистический интернационал и ВКП(б) / Н. В. Елизаров. – Москва, Ленинград: Государственное издательство, 1926. – 80 с.
8. Зиновьев Г. Австрия и мировая война / Г. Зиновьев. – Петроград, 1918. – 98 с.
9. Коминтерн и идея мировой революции. Документы. – Москва: Наука, 1998. – 949 с.
10. Люксембург Р. Чего хочет Союз Спартака? // Люксембург Р. О социализме и русской революции. Избранные статьи, речи, письма. – Москва, 1991. – 399 с.
11. Мухамеджанов М. М. Избранные статьи / М. М. Мухамеджанов. – М.: Издательство Московского гуманитарного университета, 2006. – 211 с.
12. РГАСПИ. – Ф.17. – Оп.109. – Д.122.

13. Там же. – Оп.162. – Д.1.
14. Резолюция IX конференции РКП(б) по политическому отчету ЦК РКП(б). Москва, 23 сентября 1920 года // Коминтерн и идея мировой революции: Документы. – Москва, 1998. – С.206–207.
15. Тезисы Политбюро ЦК РКП(б) о взаимоотношениях между органами Народного комиссариата иностранных дел и Коминтерна. Москва, ранее 4 мая 1921 года // Коминтерн и идея мировой революции: Документы. – Москва, 1998. – С.264–266.
16. Троцкий Л. Д. Из Манифеста I конгресса Коммунистического Интернационала к пролетариям всего мира // Коминтерн и идея мировой революции: сб. документов. – Москва, 1998. – С.105–113.
17. Улунян А. Л. Коминтерн и геополитика: Балканский рубеж 1919–1938 / А. Л. Улунян. – Москва, 1997. – 266 с.

References

1. Vtoroj kongress Kommunisticheskogo Internacionala. Stenograficheskij otchet. – Peterburg, 1921. – 301 s.
2. Adibekov G. M. Organizacionnaja struktura Kominterna 1919–1943 / G. M. Adibekov, Je. N. Shahnazarova, K. K. Shirinja. – Moskva, 1997. – 280 s.
3. Buharin N. I. Krizis kapitalizma i kommunisticheskoe dvizhenie / N. I. Buharin. – Moskva, 1923. – 84 s.
4. Vatlin A. Ju. Komintern i Germanija v 20-e gody / A. Ju. Vatlin // Vestnik MGU. Ser.8. Istorija. – Moskva, 1998. – №4. – S.22–23.
5. Vatlin A. Ju. Komintern: Idei, reshenija, sud'by / A. Ju. Vatlin. – Moskva: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSNJeN), 2009. – 374 s.
6. Drabkin Ja. S. Ideja mirovoj revoljucii i ee transformacija // Komintern i ideja mirovoj revoljucii: Dokumenty. – Moskva, 1998. – S.3–68.
7. Elizarov N. V. Kommunisticheskij internacional i VKP(b) / N. V. Elizarov. – Moskva, Leningrad: Gosudarstvennoe izdatel'stvo, 1926. – 80 s.
8. Zinov'ev G. Avstrija i mirovaja vojna / G. Zinov'ev. – Petrograd, 1918. – 98 s.
9. Komintern i ideja mirovoj revoljucii. Dokumenty. – Moskva: Nauka, 1998. – 949 s.
10. Ljuksemburg R. Chego hochet Sojuz Spartaka? // Ljuksemburg R. O socializme i russkoj revoljucii. Izbrannye stat'i, rechi, pis'ma. – Moskva, 1991. – 399 s.
11. Muhamedzhanov M. M. Izbrannye stat'i / M. M. Muhamedzhanov. – M.: Izdatel'stvo Moskovskogo gumanitarnogo universiteta, 2006. – 211 s.
12. RGASPI. – F.17. – Op.109. – D.122.
13. Tam zhe. – Op.162. – D.1.
14. Rezoljucija IX konferencii RKP(b) po politicheskomu otchetu CK RKP(b). Moskva, 23 sentjabrja 1920 goda // Komintern i ideja mirovoj revoljucii: Dokumenty. – Moskva, 1998. – S.206–207.
15. Tezisy Politbjuro CK RKP(b) o vzaimootnoshenijah mezhdru organami Narodnogo komissariata inostrannyh del i Kominterna. Moskva, ranee 4 maja 1921 goda // Komintern i ideja mirovoj revoljucii: Dokumenty. – Moskva, 1998. – S.264–266.
16. Trockij L. D. Iz Manifesta I kongressa Kommunisticheskogo Internacionala k proletarijam vsego mira // Komintern i ideja mirovoj revoljucii: sb. dokumentov. – Moskva, 1998. – S.105–113.
17. Ulunjan A. L. Komintern i geopolitika: Balkanskij rubezh 1919–1938 / A. L. Ulunjan. – Moskva, 1997. – 266 s.

Malets O. O., Ph.D., Associate Professor of the Department of Social Disciplines and Physical Culture, Mukachevo State University (Ukraine, Mukachev), malets.oleksandr66@gmail.com

Comintern in the foreign policy of soviet Russia in the first half of the 1920's

In this general paper the main directions of the activities of the Communist international in the first half of the 1920's are considered. On concrete political examples, the role of the Comintern in the implementation of the foreign policy strategy of the leaders of soviet Russia has been researched. Subject matter related to the participation of USSR authorities in the activities of the Comintern and the spread of communist ideas to other European states. It is concluded that since its inception, the Comintern remained a highly centralized international organization, which was at the same time a convenient tool for propaganda of the official policy of the Russian bolsheviks.

Keywords: Bolshevism, USSR, social democracy, revolution.
